

References

1. Buchkov, V. V. Virtual reality as phenomenon of modern art. Retrieved from <http://iph.ras.ru/page47631358.htm> [in Russian].
2. Yonesov, V. Y. (2012). Modelsof cultural transformation: typology of the transformational process. Doctor's thesis. SPb.[in Russian].
3. Kluszynsky, R. Interactive problems of communication in the context of philosophy of deconstruction. Retrieved from <http://www.mediaartlab.ru/db/tekst.html?id=41> [in Russian].
4. Olenina, O. Iu. (2011). Role specifics of art in modern cultural and communication space. Extended abstract of candidate's thesis. Kh [in Ukrainian].

УДК 7.05:687.01

Чупріна Наталія Владиславівна,
*кандидат технічних наук, доцент, доцент
кафедри художнього моделювання костюма
Київського національного університету
технологій та дизайну*

**СТАНОВЛЕННЯ МАТЕРІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ПІДХОДУ
У ВИВЧЕННІ ІСТОРІЇ КОСТЮМА ТА МОДИ**

У статті обґрунтовано необхідність залучення до особливостей формування та розповсюдження модних інновацій у суспільстві представників широкого спектру наук і сфер знань. Охарактеризовано вплив моди і модних процесів на життєдіяльність людини, а також на її соціологізацію та взаємовідношення з іншими членами суспільства, під час яких значну роль виконує міждисциплінарний підхід до вивчення питання. Описано трансформацію костюма як прояв еволюції моди, яка відбиває зміну ідентичності, супроводжує соціально-ролеві зміни в суспільстві і зумовлює статусну подвійність. Охарактеризовано базові довгострокові стилістичні та формоутворюючі, а також знаково-символічні трансформації в костюмі, які відбуваються в тісному взаємозв'язку з економічними, соціально-політичними, загальнокультурними змінами в суспільстві.

Ключові слова: мода, матеріальна культура, індустрія моди, костюм, модний стандарт, історія костюма, функції моди, модні інновації, культурна ідентифікація, модний продукт.

Чуприна Наталия Владиславовна, кандидат технических наук, доцент, доцент кафедры художественного моделирования костюма Киевского национального университета технологий и дизайна

Становление материально-культурного подхода в изучении истории костюма и моды

В статье обоснована необходимость привлечения к особенностям формирования распространения модных инноваций в обществе представителей широкого спектра наук и сфер знаний. Охарактеризовано влияние моды и модных процессов на жизнедеятельность человека, а также на его социологизацию и взаимоотношения с другими членами общества, во время которых значительную роль играет междисциплинарный подход к изучению вопроса. Описана трансформация костюма как проявление эволюции моды, которая отражает изменение идентичности, сопровождается социально-ролевыми изменениями в обществе и предопределяет статусную двойственность. Охарактеризованы базовые долгосрочные стилистические и формообразующие, а также знаково-символические трансформации в костюме,

которые происходят в тесной взаимосвязи с экономическими, социально-политическими, общекультурными изменениями в обществе.

Ключевые слова: мода, материальная культура, индустрия моды, костюм, модный стандарт, история костюма, функции моды, модные инновации, культурная идентификация, модный продукт

Chouprina Natalia, PhD in Engineering Sciences, associate professor of the art modeling of suit, Kyiv National University of technology and design

Becoming of materially-cultural approach in study of history of suit and fashion

In the article the necessity of bringing into the features of forming of the fashion innovations distribution in society the representatives of wide spectrum of sciences is grounded. Influence of fashion and fashion processes on the vital functions of man and his sociological inculcation and relations with other members of society are described. The multi-scientific approach of this issue studying played a considerable role. Transformation of suit as display of evolution of fashion, which reflects the change of identity, accompanies the socially-roles changes in society and predetermines status duality is described. Some fundamental long-term stylistic, form-making and sign-symbolic transformations in a suit, which hold in intercommunication with the economic, socio-political, cultural changes in society, are highlighted.

It is well-known that the interest in the adaptation, interpretation and prognostication of fashion standards and tendencies, which have got wide distribution on the border of XX and XXI centuries, appears in many industries of modern culture and economy. There are many different attempts of scientific ground and analytical systematization of information in the field of history of development of suit and fashion, and also information in relation to practical application of these knowledge in modern industry fashion.

So, we have the necessity of bringing into the features of forming of the fashion innovations distribution in society the representatives of wide spectrum of sciences such as ethnographers and historians of culture, art critics, artists, economists, marketing specialists, connoisseurs of sociality and culture. Anyway, influence of fashion and fashion processes on the vital functions of man and his sociological inculcation and relations with other members of society needs a research. The multi-scientific approach of this issue studying played a considerable role. The most widespread approach to the studying of history of suit and other rarities of material culture is an ethnographical method. Mainly, it is based on the using of quantitative and analytically-comparative facilities, incident to anthropology, archaeology, history.

Obviously, the detailed analysis of different objects of the material culture belongs to materially-historical approach. It is based on the methods of anthropological and sociological character such as interviewing, measuring and supervision, and it is also refreshed by the study of historical texts and graphic documents.

During numerous and complicated researches in the field of history of suit and fashion, it is possible to select two opposite points of view on history of suit as industry of cultural and historical cognition. The first one develops on the basis of academic complex approach (history, sociology, economy and etc.) and examines the generalized-abstracted role of textile, suit and fashion in socio-cultural evolution of society. Another one pays great attention to fixing and documenting of complexes or separate part of suit and clothes, accenting on their value as objects of materially-evident culture and standards of material and technical, trade, economic prosperity of society.

Thus, on the crossing point of studying of fashion as the socio-cultural phenomenon and the analysis of suit or clothes as historical rarities of material culture we can make a complex research of development of modern consumer society.

In the middle of the XX century this approach was adapted and used for studying of textile, suit and clothes as the displays of not only material culture but also socio-cultural communication in society.

The fundamental pre-condition of materially-cultural approach is the position that the clothes and parts of it as the objects of material culture express necessities and persuasions of members of

society as in the field of socially-psychological communication as in a social and economic system research and determination of the role in the system of public culture values.

In making fashion industry and total globalization of fashion standards and tendencies, the conception of cultural authentication and substantial transformation of suit as to the object of material culture is an effective methodology of researches in the field of history of suit.

The universality of materially-cultural system approach consists in that fact that it is also applicable to create the principles of transformation of functional types of clothes and new fashion standards in society.

Thanked to the result of numerous researches of suit and clothes as artifacts of material culture it is also possible to make conclusions that transformation of suit as display of evolution of fashion, reflects the change of identity which accompanies the socially-roles changes in society.

Thus, the researchers of the suit history pay attention to the issue of fashion innovations in society and value of materially-cultural study of suit and objects of material culture as basis for analysis of these innovations. The analysis of the numerous researches demonstrates that some fundamental long-term stylistic, form-making and sign-symbolic transformations in a suit, which hold in intercommunication with the economic, socio-political, cultural changes in society, play great role in society.

It is necessary to mark that the history of suit on a modern stage is interesting for researches in the different directions. The interests of the suit history lie in a sphere not only study of structural forming of your and stylistic transformations but also exposure of essence of fashionable innovations, in determination of the consolidated role of suit and style in socio-cultural evolution of society.

Key words: fashion, material culture, fashion industry, suit, fashion standard, history of suit, fashion functions, fashion innovations, cultural authentication, fashion product.

Зацікавленість в усвідомленій адаптації, інтерпретації та прогнозуванні модних стандартів і тенденцій, які набули поширення у ХХ–ХХІ ст., виявляється в багатьох галузях сучасної культури і економіки. На тлі цього найбільшої активності досягли різні спроби наукового обґрунтування та аналітичної систематизації інформації у сфері історії розвитку костюма і моди, а також відомостей щодо практичного застосування цих знань у сучасній індустрії моди.

Одними з перших теоретиків моди стали дослідники історії костюма. Їхня заслуга полягає у тому, що суспільство наділило моду невичерпною владою над індивідуумами. Проте, навіть їхньої компетенції не достатньо, щоб обґрунтувати відповідь на питання про моду як соціальний феномен.

Доріс Ленглі Мур висловила свого часу досить песимістичну і водночас прагматичну гіпотезу: "...ще нікому не вдалося сформулювати такої теорії моди, в якій би автор, підкреслюючи першорядну вагу моди для співгромадян, частково або повністю не заперечував би її існування в чужих цивілізаціях. Такий підхід призводить до таких недостовірних висновків, як і думки тих театральних критиків, які відмовляються бачити більше, чим один акт п'єси. Вердикт автора може бути правомірним, але при цьому він зберігає всі шанси для того, щоб вважатися помилковим" [1, 246].

Дж. Спрелс констатує зацікавленість феноменом моди серед представників різних галузей знань: "Психологи говорять про моду як про пошук індивідуальності; соціологи розглядають класову конкуренцію і соціальну відповідність нормам одягу; економісти розглядають художню складову та ідеали краси; історики пропонують пояснювати еволюцію змін у дизайні. Буквально сотні то-

чок зору розкривають у літературі більш неосяжний, ніж будь-який інший феномен споживацької поведінки" [2, 123].

Роль масової культури характеризує М. Галітбарова, а, відповідно, і культурології в дослідженнях моди і модної поведінки в суспільстві споживання: "...провідна роль у вивченні феномена моди відводиться її культурному змісту: мові моди, формуванню габітуса, смаку, значенню стильових чи іміджевих маркерів, що беруть участь у процесі комунікації, вивченню архітектоніки і тектоніки форми костюмів різних країн і народів, і на цих принципах досліджується взаємодія системи "мода-культура" [3, 16].

За словами відомого соціолога моди, професора А. Б. Гофмана, "...мода виходить за рамки кожного з фрагментів людської і соціальної реальності, що розтинається на частини окремими науками. Це явище цілісне і універсальне, воно розташувалося в різних сферах життєдіяльності людини: економічній, психологічній, естетичній тощо. Тому дослідження моди носить міждисциплінарний характер. Великі досягнення і можливості в цій сфері у історії та теорії культури, естетики, економіки, психології, соціології, етнографії, семіотики. Жодну з названих, а також багатьох інших дисциплін і проблемних галузей науки неможливо ігнорувати у вивченні моди без збитку для її пізнання, оскільки кожна з них висвічує якусь грань цього явища" [4, 163]. Звідси виникає необхідність залучення до особливостей формування та розповсюдження модних інновацій у суспільстві представників широкого спектру наук і сфер знань – етнографів та істориків культури, мистецтвознавців і художників, економістів, маркетологів і знавців семіотики. Іншими словами, у вивченні впливу моди і модних процесів на життєдіяльність людини, а також на соціологізацію індивідуума та взаємовідношення з іншими членами суспільства значну роль виконує міждисциплінарний підхід до вивчення питання. Тому доцільним вважається дослідження історії костюма не з погляду фіксації й опису предметів і комплексів історичного або національного костюма, а з позиції виявлення ролі костюма і одягу в соціальному і культурному становленні суспільства на різних етапах розвитку.

Найбільш поширеним підходом до вивчення історії костюма та інших артефактів матеріальної культури є етноісторичний метод. Переважно він заснований на використанні кількісних та аналітично-порівняльних засобів, властивих антропології, археології, історії. Вчені, що спеціалізуються в історії костюма, широко використовують ці засоби при реконструкції окремих комплексів костюма або предметів одягу, а також при відтворенні культурно-історичного середовища модних інновацій у суспільствах різного типу. Очевидно, що детальний аналіз різних об'єктів і предметів матеріальної культури при цьому складає суть матеріально-історичного підходу. Як на додаткові, але не менш значущі аспекти такий підхід спирається на методики антропологічного і соціологічного характеру, зокрема інтерв'ювання, вимірювання і спостереження, що підкріплюється вивченням історичних текстових та образотворчих документів.

Іншими словами, названа методологія включає вивчення документів (звіти вчених, мандрівників, фотоматеріали, замальовки художників тощо), польові дослідження (роботу з предметами матеріальної культури, вивчення музейних

фондів), бесіди з місцевим населенням відносно комплексів костюма, предметів матеріальної культури, традицій, пов'язаних з цими предметами тощо. Одержані дані систематизуються й аналізуються, результати порівнюються з даними опублікованих чи неопублікованих документальних джерел з метою виявлення істотних тенденцій культурних, соціальних, релігійних, технічних інновацій, а також шляхів їх впливу на еволюцію системи культурних цінностей, спосіб життя суспільства, стильові властивості і технологічні прийоми створення матеріальних цінностей і модних змін у суспільстві.

У ході численних, часто суперечливих досліджень у сфері історії костюма і моди можна виділити два протилежні погляди вчених на історію костюма як галузь культурно-історичного пізнання. Одні вчені на основі академічного комплексного підходу (включаючи такі галузі, як історія, соціологія, економіка тощо) визначають узагальнено-абстраговану роль текстилю, костюма і моди в соціально-культурній еволюції суспільства. Інші дослідники, навпаки, розглядають фіксацію і документування комплексів або окремих предметів костюма і одягу, акцентуючи увагу на їх цінності як об'єктів матеріально-наочної культури і зразків матеріально-технічного і торгово-економічного процвітання суспільства.

З іншого боку, історичний досвід вивчення й аналізу будь-якої сфери розвитку суспільства показує, що жоден із названих методів вивчення проявів культури не в змозі науково обґрунтувати принципи і критерії розвитку економіки і культури, а також спрогнозувати варіанти і тенденції їх розповсюдження в суспільстві. Таким чином, саме на стику вивчення моди як соціально-культурного явища й аналізу костюма чи предметів одягу як історичних артефактів матеріальної культури можливе повне і різнобічне дослідження розвитку сучасного споживацького суспільства.

На наш погляд, прийнятним буде поняття "матеріальна культура", сформульоване дослідниками М. Делонг і Дж. Хегланд: "Матеріальна культура – це засіб наукового дослідження культури, при якому початкові дані виступають як об'єкти" [5, 276]. Прийнято вважати, що дослідження предметів матеріальної культури виділилося з археології в окремий напрям науки в 1970 – 1980 рр. завдяки тому, що представники різних галузей історії (археологи, фольклористи, а також мистецтвознавці і культурологи) стали розвивати методологію, яка дозволяла сумістити аналіз різних об'єктів і предметів матеріальної культури з критеріями культурно-аналітичного системного підходу у вивченні суспільства на різних етапах розвитку.

Спочатку такий матеріально-культурний підхід сформувався і одержав широке впровадження в археології, де використовувався для систематизації і класифікації наочно-побутових чи культово-культурних артефактів. У середині ХХ ст. такий підхід був адаптований і став успішно застосовуватися у вивченні текстилю, костюма і доповнень до одягу як до проявів не тільки матеріальної культури, але й соціокультурної комунікації в суспільстві. Частково на можливість такої адаптації вплинуло використання принципів системного аналізу і прийомів класифікації, які лежать в основі теорії матеріальної культури, сформульованої американським ученим Ж. Проуном [6, 326].

Передумовою застосування матеріально-культурного підходу у вивченні історії костюма і моди є те, що предмети одягу і доповнень до неї як об'єкти матеріальної культури виражають потреби і переконання членів суспільства як у сфері соціально-психологічної комунікації, так і у виробничо-економічній сфері, а тому підлягають системному дослідженню і визначенню їхньої ролі в системі загальнокультурних цінностей.

Іншими словами, матеріально-культурний підхід у вивченні костюма і моди заснований на таких чинниках:

- фактологічний опис артефактів як предметів матеріальної культури;
- логічний або аналітичний висновок щодо матеріально-культурних взаємозв'язків даного об'єкту з іншими артефактами;
- інтерпретація значення і ролі даного артефакту або групи артефактів у культурній ідентифікації суспільства.

Також описує концепцію застосування матеріально-культурного підходу до історії костюма і текстилю М. Делонг, на думку якої історико-культурна модель в історії костюма і моди складається з чотирьох етапів: "пильного спостереження, ретельного аналізу, логічної інтерпретації і багатофакторного оцінювання" [7, 196].

Одним із напрямів наукового визначення ролі костюма і моди в контексті матеріально-культурного підходу в історії одягу і доповнень до неї є так звана "концепція культурної ідентифікації", розроблена дослідниками моди Т. Ірекосимою і Дж. Ейчер [8, 49]. Така концепція складається з чотирьох рівнів культурної ідентифікації, на кожному з яких артефакт, що вивчається, займає вищу позицію в системі загальнокультурних цінностей. На першому, найнижчому рівні, на думку авторів, відбувається відбір певних артефактів з серії аналогічних і практикується їх використання в первинному вигляді. Другий рівень припускає асиміляцію відібраних предметів костюма (артефактів) у системі комунікативних значень як вербальних, так і візуальних. На третьому рівні, як правило, відбувається своєрідна соціально-психологічна інкорпорація, в ході якої вже адаптовані предмети костюма (як об'єкти матеріальної культури) наділяються характеристиками, властивими для модних продуктів, зокрема адаптуються в структурі функцій модного одягу, такими як: утилітарна, індивідуально-знакова, естетична, емоційно-психологічна, соціально-знакова, ідеологічна, художня. Нарешті, четвертий рівень культурної ідентифікації сприяє трансформації окремих предметів і комплексів костюма як артефактів матеріальної культури в художньо-естетичні об'єкти, що представляють певну культурну цінність у суспільстві.

У процесі становлення індустрії моди і тотальної глобалізації модних стандартів і тенденцій така концепція культурної ідентифікації та істотної трансформації костюма як об'єкту матеріальної культури є дієвою методологією досліджень у сфері історії костюма і виявлення тенденцій розповсюдження модних стандартів. Проте, численні дослідження історії костюма різних часів і народів, проведені за допомогою цієї методології, спростували послідовність чотирьох сформульованих рівнів, що складають концепцію культурної ідентифікації.

З іншого боку, дослідники, які дотримувалися цієї методології, підтвердили доцільність розподілу всього процесу на певні етапи, високо оцінили зміс-

товність кожної із запропонованих стадій та охарактеризували концепцію культурної ідентифікації як високоефективний інструмент досліджень історії костюма та аналізу його ролі в соціокультурному розвитку суспільства.

У контексті формування індустрії моди впродовж ХХ ст. і в сучасних умовах її функціонування концепція культурної ідентифікації може трактуватися як методологія реалізації функцій моди і модних продуктів через костюм як засіб соціальної і знакової комунікації, з одного боку, і як об'єкт матеріально-наочної культури та зразок матеріально-технічного і торговельно-економічного процвітання суспільства, з іншого боку. Відповідність певних критеріїв концепції культурної ідентифікації, функцій моди і модного костюма представлено в таблиці 1 [9, 97-104].

Універсальність матеріально-культурного системного підходу при вивченні історії костюма і моди полягає у тому, що він також застосовний при розробці принципів трансформації функціональних видів одягу і предметів костюма в модний продукт і створення на його основі модних стандартів у суспільстві. На думку дослідників, вагомо вплинули на процес трансформації функціональних видів робочого одягу і предметів костюма в зразки модного стилю не тільки культурні перетворення в суспільстві або чинники культурної ідентифікації, а й інноваційні технології як в оформленні матеріалів, з яких виготовляється костюм, так і в конструктивному формотворенні предметів одягу.

Таблиця 1

**Відповідність критеріїв концепції культурної ідентифікації,
функцій моди і модного костюма**

Суть рівня культурної ідентифікації комплексів костюма або предметів матеріальної культури	Функція модного костюма, через яку реалізується суть рівня культурної ідентифікації	Функція моди, через яку реалізується суть рівня культурної ідентифікації
відбір певних артефактів з серії аналогічних та їх використання в первинному вигляді	<ul style="list-style-type: none"> • утилітарна 	<ul style="list-style-type: none"> • утилітарна
асиміляція відібраних предметів костюма (артефактів) в системі комунікативних значень як вербальних, так і візуальних	<ul style="list-style-type: none"> • індивідуально-знакова • естетична 	<ul style="list-style-type: none"> • створення та підтримка одноманітності в культурних зразках • соціальної регуляції
соціально-психологічна інкорпорація, в ході якої вже адаптовані предмети костюма (як об'єкти матеріальної культури) наділяються характеристиками, властивими для модних продуктів	<ul style="list-style-type: none"> • емоційно-психологічна • соціально-знакова 	<ul style="list-style-type: none"> • рекреативна • соціального престижу
трансформація окремих предметів і комплексів костюма як артефактів матеріальної культури в художньо-естетичні об'єкти, що представляють певну культурну цінність у суспільстві	<ul style="list-style-type: none"> • ідеологічна • художня 	<ul style="list-style-type: none"> • соціалізації • комунікативна

Водночас необхідно зазначити, що подібні технологічні трансформації здійснюються численними дизайнерськими компаніями і Будинками моди як безпосередніми учасниками модного процесу і суб'єктами сучасної індустрії моди.

У результаті численних досліджень комплексів костюма і предметів одягу як артефактів матеріальної культури також можна зробити висновок про те, що трансформація костюма як прояв еволюції моди відбиває зміну ідентичності, яка супроводжує соціально-ролеві зміни в суспільстві і зумовлює статусну подвійність. Це твердження, значною мірою, засноване на гіпотезі про "пряму залежність між подвійністю жіночої соціальної ролі і різнотипністю жіночого костюма", особливо в періоди значних соціокультурних змін у суспільстві. Така гіпотеза виникла у авторів на основі результатів статистичного аналізу, при якому частота змінюваності і різноманітність форм і силуетів жіночого костюма вивчалися в контексті посилення значущості ролі жінки в суспільстві в певні проміжки часу. Іншими словами, зміна уявлень щодо ролі жінки в суспільстві безпосередньо впливає на зміни споживацьких переваг та еволюцію модних тенденцій, а це, у свою чергу, спричиняє за собою трансформацію конструктивного формоутворення і стилістичного оформлення костюма як предмету матеріальної культури і продукту індустрії моди.

На сучасному етапі така гіпотеза одержала розвиток у контексті гендерних досліджень принципів взаємовпливу чоловічих і жіночих ролей у суспільстві та модних інноваціях. Гендерні дослідження, що оформилися в окремий напрям, розглядають модні зміни в історичному контексті домінування чоловічого або жіночого аспектів на певних етапах розвитку суспільства [10, 236-249].

Таким чином, дослідники історії костюма все частіше звертають увагу на питання модних інновацій у суспільстві і значення матеріально-культурного вивчення комплексів костюма і предметів матеріальної культури як фактологічної бази аналізу цих інновацій. Аналіз проведених ними численних досліджень свідчить, що базові довгострокові стилістичні і формоутворюючі, а також знаково-символічні трансформації в костюмі відбуваються в тісному взаємозв'язку з економічними, соціально-політичними, загальнокультурними змінами в суспільстві.

За результатами проведеного аналізу необхідно відзначити, що історія костюма на сучасному етапі представляє інтерес для досліджень у різних напрямках, заснованих на прийомах і методах суміжних наук. Інтереси дослідників історії костюма лежать у сфері не тільки вивчення конструктивного формоутворення і стилістичних трансформацій, а й виявлення суті модних інновацій, визначення консолідованої ролі костюма і стилю в соціокультурній еволюції суспільства.

Література

1. Langley Moore D. Fashion through fashion plates, 1771-1970 / Doris Langley Moore. – London: Ward Lock, 1971. – 385 p.
2. Sproles G.B. Behavioral Science Theories of Fashion. The Psychology of Fashion / G.B.Sproles / M.R.Solomon (ed.). – Lexington, MA: D.C. Heath Lexington Books, 1985. – 127 p.

3. Галитбарова М. И. Мода как феномен культуры: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. культурологии: специальность 24.00.01 "Теория и история культуры" / М. И. Галитбарова; Челяб. гос. акад. культуры и искусств. – Челябинск, 2004. – 22 с.
4. Гофман А. Б. Мода и люди: новая теория моды и модного поведения / А.Б. Гофман. – СПб.: Питер, 2004. – 208с.
5. DeLong M. R. Theories of Fashion / M. R. DeLong // Encyclopedia of Clothing and Fashion / V. Steele (ed.). – Detroit: Thompson/Gale, 2005. – 378 p.
6. Prown J.D. American Artifacts: Essays in Material Culture / J.D. Prown, K. Haltman. – East Lansing, Michigan: Michigan University Press, 2000. – 427 p.
7. DeLong M. R. Theories of Fashion / M. R. DeLong / V. Steele (ed.). – Detroit: Thompson/Gale, 2007. – 286 p.
8. Erecosima T. V. Kalabari Cut-Thread and Pulled-Thread Cloth / T. V. Erecosima, J. B. Eicher // African Arts. – 1981. – Vol. 14 (2). – P. 48 – 51.
9. Чуприна Н. В. Функции моды и модного костюма как категории индустрии моды / Н.В. Чуприна // Теоретические и методологические основы изучения дизайна и искусства интерьера. – Тула: ТулГУ, 2013. – Вып. 2. – С. 97-104.
10. Романовская М. Б. История костюма и гендерные сюжеты моды / М. Б. Романовская. – СПб.: Алетейя, 2010. – 442 с.

References

1. Langley Moore, D. (1971). Fashion through fashion plates, 1771-1970. London: Ward Lock [in English].
2. Sproles, G.B. (1985). Behavioral Science Theories of Fashion. The Psychology of Fashion. M.R.Solomon (Ed.). Lexington, MA: D.C. Health Lexington Books [in English].
3. Galitbarova M. I. (2004). Fashion as a phenomenon of culture. Extended abstract of candidate's thesis. Chelyabinsk: Chelyabinsk State Academy of Culture and Arts [in Russian].
4. Gofman, A. B. (2004). Fashion and people: new theory of fashion and fashionable conduct. St. Petersburg: Piter [in Russian].
5. DeLong, M. R. (2005). Theories of Fashion. Encyclopedia of Clothing and Fashion. V. Steele (Ed.). Detroit: Thompson/Gale [in English].
6. Prown, J.D. & Haltman, K. (2000). American Artifacts: Essays in Material Culture. East Lansing, Michigan: Michigan University Press [in English].
7. DeLong, M. R. (2007). Theories of Fashion. V. Steele (Ed.). Detroit: Thompson/Gale [in English].
8. Erecosima, T. V. & Eicher, J.B. (1981). Kalabari Cut-Thread and Pulled-Thread Cloth. African Arts, Vol. 14 (2), 48 – 51 [in English].
9. Chuprina, N. V. (2013). Functions of fashion and fashionable suit as categories of fashion industry. Proceedings of the II The Second International Scientific and Practical External Conference "Theoretical and Methodological Bases of Study of Design and Art of Interior", Vol. 2 (pp. 97-104). Tula: TulSU [in Russian].
10. Romanovskaya, M. B. (2010). History of suit and gender subjects of fashion. St. Petersburg: Aleteyya [in Russian].